

جمهوری اسلامی ایران

سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

آبان ماه ۱۳۹۵

صلى الله عليه وسلم

زندگی بدون احراز سه عامل هوای پاک و تمییز ، آب فراوان و گوارا و زمین حاصلخیز و قابل کشت و زرع ، گوارا نیست .

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام

شیوه های ناصحیح و غیر عادلانه در تعامل با طبیعت و آلوده ساختن محیط زیست در کشورمان ، نشان دهنده فقدان آگاهی های زیست محیطی و ضعف ساز و کارهای قانونی در صیانت از محیط زیست و جلوگیری از آلوده ساختن آن است .

برای از بین بردن این نقیصه بزرگ و اساسی باید آگاهی افراد نسبت به مسائل زیست محیطی افزایش یابد و مدیریت های کلان در ایجاد ساختار مناسب همراه با الزامات قانونی برای رعایت حقوق عمومی ، تلاش کنند و حساسیت ها را برای مقابله با آلاینده ها ، بالا ببرند .

مقام معظم رهبری مدظله العالی

در جمهوری اسلامی ، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعدی باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند ، وظیفه عمومی تلقی می شود . از این رو فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست و یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ، ممنوع است.

اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

مقدمه :

در نگرش اسلامی، جهان طبیعت، آیت کبری و آنچه در آن است، مصادیقی از نشانه های خداوند متعالند. این آیات برای کسانی که چشمی برای خوب دیدن و گوشه برای خوب شنیدن دارند، پنجرههایی به سوی معرفتالله اند و راه به ساحت کبریایی او می‌گشایند. طبیعت، نشان بارز از "آفریدگار" است و شمیم حکمت، اراده و قدرت بی انتهای او را در فضا میپراکند. انسان دانا و موحد، هر نشان خداوند متعال را ارج مینهد و آن را گرمی می‌دارد. در نظرگاه جامعه ایران اسلامی نیز، محیط زیست، شان و منزلتی فراخ دارد. احترام و منزلتی که برخاسته از آموزه‌های قرآن کریم، سیره و سنت معصومان علیهم‌السلام سلوک اولیای الهی و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است.

بر همین مبنا، بایسته است تا جمهوری اسلامی ایران، به عنوان نمادی از حکمرانی مطلوب در تمام شئون فرهنگی - اجتماعی، از محیط زیست سالم بالنده، فرصت آفرین و زیبا، بهره مند باشد و تعهد ملی، منطقی‌های و جهانی خود مبنی بر ارتقای شاخصهای کیفی محیط زیست، که نقش موثری در بهبود کیفیت زندگی ساکنان سرزمین دارد، تاکید نماید.

سند ملی تحول محیط زیست جمهوری اسلامی ایران، که الهام از آموزه های اسلامی و با استناد به مطالعات تراز یابی جهانی و براساس چشم انداز در افق ۱۴۰۴ و با آرمان بزرگی چون تبدیل محیط زیست سرزمین به الگو و معیار برآزنده میهن اسلامی در سطح جهان اسلام و کشورهای منطقه تدوین و تصویب گردیده است، متضمن رویکردی جامع نگر، واقع بینانه و نواندیشانه به تحول در محیط زیست جمهوری اسلامی ایران است

سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران، با این نگرش محیط زیست، "مشکل" فرآیند پیشرفت کشور نبوده و نیست، بلکه "فرصت" بزرگ برای پیشرفت میهن است، طراحی گردیده است.

ارزش های بنیادین، چشم انداز، اهداف، راهبردها، اقدامات ملی و نگاهت نهادی سند ملی جمهوری اسلامی گنجینه‌ی تعریف و سازماندهی شده‌اند که ایران اسلامی، در افق ۱۴۰۴ بتواند با بهره مندی از مزایای این فرصت، آسایش و آرامش نسلهای کنونی و آتی سرزمین را تامین کند.

فصل اول

ارزش‌های بنیادین سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

ارزش‌ها و باورهای محیط زیستی به :

۱. هدفمندی و معناداری نظام آفرینش ؛
۲. حکمت، تدبیر، اراده و قدرت الهی در حفاظت از زیست کره ؛
۳. وجود سنت الهی و خلیفه‌الهی انسان در طبیعت ؛
۴. وحدت کلی انسان، جامعه و طبیعت ؛
۵. وجود توازن، تعادل، رحمت و زیبایی در آفرینش .

اصول محیط زیستی :

۱. رگوش نظام مند و همه جانبه در صیانت از محیط زیست؛
۲. پذیرش سازگاری عدالت و پیشرفت در محیط زیست؛
۳. برقراری عدالت درون نسلی و بین نسلی در بهره برداری از منابع؛
۴. آینده نگری و برنامه‌ریزی پیش دستانه در حفظ محیط زیست؛
۵. تضمین حفظ تعادل زیست بوم‌ها در سیاستها و برنامه های پیشرفت؛
۶. رعایت اصل احتیاط (ملاحظه مخاطرات) در تصمیم‌گیری‌های موثر بر محیط زیست؛
۷. خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی در حوزه محیط زیست؛
۸. کاربست فناوری‌های نوین مدیریت محیط زیست؛
۹. عمومی سازی فرهنگ محیط زیست؛
۱۰. نقش آفرینی مداوم جامعه برای حفظ سلامت محیط زیست.

حقوق اساسی محیط زیستی :

۱. تاکید بر حق همگانی در بهره مندی از محیط زیست سالم و پاک، و محو انحصار طلبی و تبعیض‌های ناروا؛
۲. تاکید بر حق دسترسی عموم به اطلاعات و آگاهی های محیط زیستی؛
۳. لزوم هدایت و مهار هوشمندان و قانونمند مداخله گری انسان در محیط زیست؛
۴. لزوم حفظ تعادل زیست کره در چرخه ها و روندهای کلان؛
۵. ارتقاء ایمنی و امنیت زیستگاه های انسانی، حیات وحش و حفظ پوشش گیاهی؛

۶. حرمت اتلاف و تخریب محیط زیست و الزام به جبران خسارت‌ها؛
۷. حرمت حریم‌های مقدس و پاسداشت میراث طبیعی، فرهنگی و هویت ایرانی – اسلامی؛

۸. حل و فصل عادلانه دعاوی محیط زیست مبتنی بر مصلحت عموم و دفاع از حقوق احاد جامعه؛
۹. همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای حفظ محیط زیست براساس اصل مسئولیت مشترک و متفاوت.

اخلاق محیط زیستی :

۱. احترام و ارج گذاری به احیا گران حیات انسانی و طبیعی بویژه فعالان محیط زیست؛
۲. ترغیب به ارتقا دانش و فناوری‌های سازگار با محیط زیست و آینده نگر؛
۳. پاسداشت فعالان توسعه سالم، هوشمندانه و سازگار با محیط زیست؛
۴. دعوت به پاکیزه سازی و زیبایی منظر در معماری و محیط زیست؛
۵. ارج گذاری از ترویج دهندگان سواد، اخلاق و رفتار متناسب با هنجارهای محیط زیستی در آحاد جامعه؛
۶. نکوداشت دارندگان مشاغل سبز و آفرینندگان فرصت‌های شغلی در صنایع سالم و پاک؛
۷. تشویق به مصرف بهینه و پرهیز از اسراف و تبذیر در طبیعت.

فصل دوم

ویژگی های الگوی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

- **معنویت و اخلاق محوری:**

بهره‌گیری از سرمایه‌های معنوی جامعه ایرانی بر پایه تعلیم و تربیت انسان های مومن، با اخلاق، آگاه و برخوردار از بینش الهی درباره جایگاه محیط زیست، از رویکردهای اساسی در سند ملی محیط زیست است.

- **درون نگری و برون نگری توأم:**

محیط زیست، موهبتی فرصت ساز و در عین حال امانت بین نسلی است. عدم وابستگی محیط زیست به مرزهای جغرافیایی و تاثیرپذیری تغییرات خارج از مرزها، موجب شده است که در کنار توجه به درون برای استفاده بخردانه از محیط زیست برون نگری و تعامل فعال بین المللی با تاکید بر منطقه نیز برای جلوگیری از تخریب محیط زیست منطقه‌ای و جهانی مورد توجه قرار گیرد.

- **جامع نگری :**

محیط زیست سالم و بالنده حاصل رویکردی جامع به نقش‌ها، مسئولیت‌ها و تاثیرات متقابل چهار حوزه حاکمیت، اقتصاد فرهنگ(عمومی، نهادی و حرفه‌ای) و بخش محیط زیست کشور است. این حوزه‌ها هم‌راستا و یکپارچه در ابعاد جامع حفاظت از محیط زیست به ویژه آب، هوا، خاک، انرژی و تنوع زیستی مبادرت به ایفای نقش می‌نمایند.

- **یکپارچگی نهادی :**

محیط زیست نظامی پویا و زنده است. به منظور پیش‌گیری از آسیب پذیری محیط زیست و کمک به انطباق آن با نیازهای جامعه، لازم است سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، اجرا، پایش، نظارت و ارزیابی به صورت یکپارچه دیده شود. تعامل هم‌افزای دستگاه‌های مسئول در قوای سه‌گانه و هم‌خوانی و هماهنگی قوانین، مقررات و استانداردهای محیط زیستی از ابعاد یکپارچگی نهادی به شمار می‌آید.

- **آینده‌نگری، هوشمندی و پیش‌بینی پیامدهای فناوری:**

دانش و فناوری بیشترین آثار مطلوب یا نامطلوب را در محیط زیست دارد. بنابراین، ضمن توجه به نقش موثر فناوری‌های پیشرفته در فرایند توسعه سالم، آینده‌نگری و پیش‌بینی پیامدهای محیط زیستی دانش و فناوری، مبنای حمایت از توسعه دانش و فناوری‌های نوین است.

- **دانش بنیانی در توسعه محیط زیست:**

لازمه استفاده بهره‌ور و اثربخش از محیط زیست و پرهیز از تخریب آن، توسعه دانش‌های مرتبط با محیط زیست است. بنابراین پژوهش، توسعه فناوری و آموزش نیروی انسانی متخصص در حوزه‌های مختلف محیط زیست یکی از پایه‌های اساسی است.

- **جامعه محوری :**

محیط زیست، متعلق به همه اقشار جامعه است. بنابراین حفظ و حراست از آن وظیفه یکایک ایرانیان بوده و اختصاص به نهاد یا گروه ویژه‌ای ندارد. در عین حال حاکمیت، مسئولیت دادرسی و استیفای حقوق مردم به ویژه نسل‌های آینده را به عهده دارد.

فصل سوم

وضع مطلوب محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

چشم انداز محیط زیست جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

با اتکال به قدرت لایزال الهی، جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی بر مبنای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، کشوری است با:

محیط زیست سالم، بالنده، فرصت آفرین و زیبا

- بهره‌مند از آب، هوا، خاک سالم و پاک و تنوع زیستی مطلوب، ایمن و پایدار در تراز جهانی؛
- دارای نظام‌های سیاست‌گذاری و اجرایی، شهروندان و جامعه آگاه، علاقه‌مند و عامل به دانش، اخلاق، اصول و هنجارهای محیط زیستی؛
- معیار پیشرفت و پیشتاز در عرصه کاربست و گسترش کارآفرینی با فناوری‌های نوین محیط زیستی در سطح کشورهای منطقه و جهان اسلام؛
- برخوردار از منظر روح بخش، جذاب و منتخب برای گردشگران.

اهداف محیط زیست کشور در افق چشم انداز:

- دستیابی به رتبه اول منطقه‌ای در:
  - کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای
  - استفاده از انرژی‌های پاک و تجدید پذیر
  - وسعت مناطق چهارگانه حفاظت شده، پارک ملی، پناهگاه حیات وحش و آثار طبیعی ملی
  - تولید و بهره‌برداری از علم و فناوری محیط زیستی
  - سهم کارآفرینی محیط زیستی از تولید ناخالص داخلی
  - سهم مشارکت شهروندان و تشکل‌های مردمی
- قرارگرفتن مجموع شهرها به ویژه کلان‌شهرهای کشور در زمره شهرهای برخوردار از هوای سالم براساس استانداردهای بین‌المللی
- کاهش عوامل آلاینده و فرسایش خاک به نسبت ۵۰٪ سال پایه
- ارتقای کیفیت آب مصرفی کل کشور در حد آب سالم.
- حفاظت از کمیت و کیفیت منابع آب زیرزمینی و مرزی
- اعمال حقایق‌های محیط زیستی در حد پایداری اکوسیستم
- افزایش میزان پایداری تنوع زیستی و خود ترمیمی زیست بوم‌ها.

کمیت‌های مطلوب محیط زیست جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴

موضوع	زیر موضوع	شاخص	واحد سنجش	سال پایه ۱۳۹۰	کمیت مطلوب
آب و هوا	تغییرات آب و هوا	میزان انتشار دی اکسید کربن به ازای هر نفر	Mt/Capit	۷	۵
		میزان انتشار دی اکسید کربن به ازای تولید	g		
	کیفیت هوا	شدت انتشار دی اکسید کربن صنعت	Mt/\$mill	۶۱/۵	۳۶/۳
		غلظت ذرات آلاینده هوا (PM ₁₀) گرداگرد	µg/m ³	۵۰/۶	۲۰
		میزان انتشار دی اکسید گوگرد	Gg/1000	۰/۹۹	۰/۱
		میزان انتشار اکسیدهای نیتروژن	Gg/1000		
	میزان انتشار ترکیبات آلی فرار (غیر متان)	Gg/1000			
آب	کمیت آب	دسترسی به آب سالم	درصد	۹۴	۱۰۰
		دسترسی به تسهیلات فاضلاب	درصد	۸۳	۱۰۰
		شدت مصرف آب در کشاورزی	m ³ / US	۹۲	۸۰
		تنش آبی	درصد		
	کیفیت آب	شاخص کیفیت منابع آب	درصد	۴۹/۸	۱۰۰
زمین (خاک)	بیابانزایی	زمین های تحت تاثیر از بیابانزایی	درصد	۴۰	۲۰
		درصد مساحت جنگلها به مساحت کل کشور	درصد	۶/۸	۱۱
	جنگل ها	نرخ موجودی سرپا	m ³ /hecta		
		نرخ ترسیب کربن	Mt/hecta		
		بهره وری استفاده از کود (آلی و شیمیایی)	kg/kg		
کشاورزی	استفاده از آفت کشتهای کشاورزی	kg/hectar			
تنوع زیستی	اکوسیستم	درصد مساحت مناطق خشکی حفاظت شده	درصد	۱۱	۱۷
		درصد مساحت مناطق ساحلی و دریایی	درصد	۱۰	۱۳
	سواحل و دریاها	حفاظت شده	درصد		
		درصد بهره برداری پایدار از ذخایر آبزیان	درصد		۵
	گونه ها	تعداد گونه های در معرض تهدید و خطر انقراض تحت پوشش برنامه و عمل حفاظت	تعداد		۳۰
انگوری تولید و مصرف	مواد اولیه	شدت مصرف مواد اولیه در اقتصاد	Kg/		
		شدت مصرف انرژی	Tones of	۲۴۸/۶	۱۵۰
	مدیریت پسماند	سرانه تولید پسماند روزانه	kg/capita	۷۰۰	۵۵۰
		درصد بازیافت پسماند (نرخ بازیافت)	درصد	۵	۲۵

فصل چهارم

راهبردها و اقدامات ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

الف) راهبردهای ملی :

۱. ایجاد یکپارچگی و کارآمدی در مدیریت کمیت و کیفیت منابع آبی زیرزمینی و سطحی، آب‌های مرزی و دریاها؛
۲. پیشگیری، پایش، بهبود و کنترل کیفیت هوا برای دسترسی به هوای پاک؛
۳. راهبری، کنترل و بهبود کمیت و کیفیت منابع خاک؛
۴. یکپارچه‌سازی مدیریت عرصه‌های طبیعی در ابعاد گیاهی، جانوری و میکرو ارگانیسم، در سطوح زیست بوم، گونه و ژن ؛
۵. حکمرانی پایدار ملی در تولید و مصرف منابع انرژی؛
۶. بسیج سرمایه‌های معنوی، فرهنگی و اجتماعی جامعه، برای حفاظت و احیای محیط زیست؛
۷. ایجاد و توسعه ظرفیت‌های علمی و فناورانه در بخش محیط زیست؛
۸. ایجاد ارتباط و تعامل سازنده اقتصاد و محیط زیست برای پیشرفت پایدار در جامعه .

ب) اقدامات ملی راهبردها :

۱) ایجاد یکپارچگی و کارآمدی در مدیریت کمیت و کیفیت منابع آبی زیرزمینی و سطحی، آب‌های مرزی و دریاها

۱. مدیریت جامع منطقه‌ای و رفع تعارضات مربوط به آب‌های مرزی و کنترل و مدیریت دسترسی به آب‌های مرزی؛
۲. ایجاد مدیریت یکپارچه سواحل و دریاها؛
۳. مدیریت یکپارچه آب‌های زیر زمینی، حوضه‌های آبریز و رودخانه‌ها و تأمین حقایق محیط زیستی، تالاب ها و دریاچه ها؛
۴. ارزش‌گذاری اقتصادی منابع آب و استفاده از ابزارهای مالی و اقتصادی برای حفاظت از منابع آبی؛
۵. ظرفیت‌سازی و ایجاد هماهنگی‌های بین دستگاهی و نهادی برای بهره‌برداری پایدار از منابع آبی؛
۶. بهره‌برداری پایدار از منابع دریاها در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی؛
۷. استفاده از فناوری‌های نوین بهره‌برداری و توزیع بهینه منابع آب سطحی و زیرزمینی؛
۸. تدوین و اجرای سیاست‌ها و استفاده از فناوری‌های نوین کنترل منابع آلاینده آب و جلوگیری از ورود آلاینده‌ها و پسماندهای شهری صنعتی و کشاورزی به آب‌های مرزی و دریاها و منابع آب سطحی و زیر زمینی؛
۹. توجه به دانش بومی در بهره‌برداری و مصرف آب؛
۱۰. تعیین رویکردهای مدیریت تقاضا و توزیع آب نسبت به رویکردهای مدیریت تامین؛

۱۱. الگوسازی در مصرف پایدار آب در بخش‌های شهری، روستایی، خدماتی، صنعتی و کشاورزی؛
۱۲. الگوسازی، فرهنگ سازی و حمایت از رویکردها و فناوری‌های بازیافت، بازچرخانی و بهره‌برداری بهینه از آب؛
۱۳. مشارکت فعال در پایش و اجرای کنوانسیون‌های بین‌المللی محیط زیستی درباره دریاهای مازندران، عمان و خلیج فارس.

۲) پیشگیری، پایش، بهبود و کنترل کیفیت هوا برای دسترسی به هوای پاک؛

۱. تدوین شاخص‌های ملی و منطقه‌ای هوای پاک و تدوین استانداردها و مقررات طبقه‌بندی منابع آلاینده هوا، متناسب با شرایط مناطق مختلف؛
۲. ایجاد مدیریت یکپارچه کاهش آلودگی هوای شهرهای بزرگ کشور؛
۳. ایجاد مدیریت جامع و یکپارچه برای کاهش آثار سوء ناشی از تغییر اقلیم؛
۴. تدوین و استقرار فرایند جامع مدیریت آلودگی هوا در شرایط بحرانی؛
۵. تدوین و اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آلودگی صدا و امواج؛
۶. افزایش سهم انرژی‌های پاک و جایگزینی آن با سوخت‌های فسیلی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای؛
۷. توسعه استفاده از فناوری‌های نوین برای کنترل و پایش کیفیت هوا.

۳) راهبری، کنترل و بهبود کمیت و کیفیت منابع خاک ؛

۱. ایجاد نظام بهره‌برداری از منابع خاک با توجه به استعداد اراضی در چارچوب آمایش سرزمین و نگرش اقتصادی به منابع خاک سرزمین؛
۲. ایجاد مدیریت جامع محیط زیستی مواد شیمیایی، سموم خطرناک، مواد پرتوزا و مواد زائد جامد خطرناک؛
۳. سازماندهی، کنترل عوامل و مقابله با فرسایش خاک و بیابان‌زایی؛
۴. تدوین استانداردهای تعیین تعادل دام در مرتع و جنگل و مدیریت دام مازاد بر توان طبیعی؛
۵. بازنگری مقررات و طراحی نظام‌های اطلاعاتی و مالیاتی برای کنترل تولید، توزیع، تجاری‌سازی و مصرف مواد خطرناک شیمیایی و آفت‌کش‌ها؛
۶. اعمال سیاست‌ها و سازوکارهای حمایتی برای توسعه کشاورزی ارگانیک؛
۷. استفاده از فناوری‌های نوین بازیافت، احیاء و بهره‌برداری مجدد از پسماند شهری، روستایی، صنعتی و کشاورزی؛
۸. استفاده از ابزارهای اقتصادی برای بهره‌وری در مدیریت پسماندها.

۹. نظارت بر اجرای کامل قانون مدیریت پسماند با تاکید بر مدیریت و کنترل پسماندهای خانگی، بیمارستانی، صنعتی و کشاورزی؛
۱۰. فرهنگ‌سازی در جامعه درباره مخاطرات پسماندها و جلب مشارکت مردم در چرخه صحیح مدیریت پسماند.

۴) یکپارچه‌سازی مدیریت عرصه‌های طبیعی در ابعاد گیاهی، جانوری و میکرو ارگانیسم، در سطوح زیست بوم، گونه و ژن؛

۱. اصلاح قوانین و ساختارهای مرتبط برای یکپارچه‌سازی مدیریت عرصه‌های طبیعی؛
۲. ایجاد نظام مسئولیت پذیر برای احیای زیستگاه‌ها و زیست بوم‌های حساس و آسیب دیده؛
۳. ایجاد مدیریت کارآمد (شناسایی، حفظ، ارزیابی و بهره برداری) از ذخایر ژنتیکی کشور؛
۴. اصلاح قوانین و مقررات با هدف حمایت از فعالان و نهادهای حفاظت کننده از محیط زیست و افزایش سطح بازدارندگی؛
۵. آینده‌نگری برای پیش‌گیری و مدیریت مخاطرات و بحران در عرصه‌های طبیعی و تنوع زیستی؛
۶. بازنگری و گسترش مناطق تحت مدیریت محیط زیست (پارک ملی، آثار طبیعی ملی، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش) و ارتقای کیفی مدیریت مناطق؛
۷. بازنگری و تدوین راهکارهای اثربخش حفاظت و احیاء گونه‌های گیاهی و جانوری نادر، در معرض تهدید و انقراض با تاکید بر بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی و بین‌المللی؛
۸. شناسایی، ساماندهی، و ارتقای ظرفیت‌های اجتماعی، تشکلی و جوامع محلی برای حفظ و احیای تنوع زیستی؛
۹. بکارگیری رویکردهای نوین ارزیابی کالاها و خدمات زیست بومی در پیوند تنوع زیستی با رفاه اقتصادی- اجتماعی؛
۱۰. فرهنگ‌سازی، ترویج و حمایت قانونی برای بهره‌برداری خردمندان از سرزمین، مبتنی بر ارزیابی توان زیست بوم‌ها؛
۱۱. گسترش تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی برای حفظ تنوع زیستی و نقش آفرینی فعال کنوانسیون‌های منطقه‌ای و بین‌المللی.

۵) حکمرانی پایدار ملی در تولید و مصرف منابع انرژی؛

۱. تدوین استانداردهای محیط زیستی توسعه پایدار در بهره‌برداری از منابع انرژی؛
۲. بازنگری و تدوین استانداردها و دستورالعمل‌ها و راه‌اندازی آزمایشگاه‌های ملی برای اعمال ملاحظات محیط زیستی در بخش انرژی؛
۳. ایجاد سازوکارهای توسعه پاک به منظور کاهش انتشار کربن (CDM)؛
۴. حمایت از گسترش، انتشار و بکارگیری فناوری‌های نوین با تکیه بر انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر در بخش‌های مختلف صنعتی، کشاورزی، گردش‌گری و حمل و نقل؛

۵. توسعه فناوری های بومی در بخش تولید و مصرف پایدار انرژی؛

۶. تقویت سرمایه گذاری های عمومی و خصوصی در تولید و مصرف پایدار انرژی پاک از طریق سازوکارهای بازار و استفاده از عوامل انگیزشی اقتصادی؛

۷. فرهنگ سازی و ترویج الگوهای تولید و مصرف پایدار در بخش انرژی پاک .

۶) بسیج سرمایه های معنوی، فرهنگی و اجتماعی جامعه، برای حفاظت و احیای محیط زیست ؛

۱. ایجاد سازوکارهای قانونی برای استیفای حقوق، انجام مسئولیت ها و ایفای نقش موثر برای دستیابی به محیط زیست سالم؛

۲. ایجاد سازوکارهای قانونی برای تاسیس، گسترش و حمایت از سازمان های مردم نهاد و جوامع محلی محیط زیستی؛

۳. طراحی و پیاده سازی نظام حمایت از نشر و ترویج آثار و فرآورده های فاخر علمی، آموزشی، فرهنگی و هنری؛

۴. تدوین مبانی نظری، بازشماری روش های علمی و بازآفرینی کارکردهای نوین محیط زیستی با انجام پژوهش های نظری، فقهی، حقوقی، علمی و کاربردی برای تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در محیط زیست؛

۵. ساخت، معرفی و ترویج الگوها و نمادهای تاثیرگذار محیط زیستی برخاسته از فرهنگ اسلامی - ایرانی برای کودکان، نوجوانان و جوانان؛

۶. ترویج سواد، اخلاق، رفتار و عمومی سازی فرهنگ محیط زیستی در سطوح آموزش عمومی، عالی و فرهنگ عمومی جامعه با بهره گیری از ظرفیت نهادهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی؛

۷. ترویج فرهنگ تولید و مصرف پایدار در سطح فرهنگ عمومی، نهادی و حرفه ای؛

۸. ایجاد و حمایت از سامانه های اطلاع رسانی معتبر و به هنگام محیط زیستی؛

۹. ارج گذاری و پاسداشت گروه های اثرگذار و فعالان بخش محیط زیست؛

۱۰. توانمندسازی حرفه ای و تخصصی محیط زیستی مدیران، کارشناسان و کارکنان بخش های دولتی، عمومی، خصوصی.

۷) ایجاد و توسعه ظرفیت های علمی و فناورانه در بخش محیط زیست ؛

۱. طراحی و استقرار نظام نوآوری محیط زیست؛

۲. ایجاد مرکز ملی هماهنگی آمار و اطلاعات توصیفی و مکانی محیط زیست ایران؛

۳. ایجاد نظام فنی _ مهندسی متخصصان محیط زیست؛

۴. ایجاد نظام آینده پژوهی و رصد فناوری های نوین محیط زیستی؛

۵. گسترش، قطب بندی و تقویت مراکز پژوهشی و آموزش عالی تخصصی و رشته‌های تحصیلی بویژه بین‌رشته‌ای در محیط زیست متناسب با نیاز بخش؛

۶. گسترش پژوهش‌های کاربردی معطوف به فناوری‌ها، محصولات و خدمات دانش‌بنیان محیط‌زیست؛

۷. گسترش و کاربست سامانه‌های هوشمند پشتیبان برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای دریافت، پردازش و ارائه اطلاعات در فرایندهای مختلف محیط زیستی؛

۸. ایجاد سازوکارهای قانونی برای حمایت از نوآوری، توسعه و تجاری‌سازی فناوری‌های پاک در بخش‌های تولید و مصرف؛

۹. تدوین مقررات برای حمایت از شکل‌گیری انجمن‌های علمی، پارک‌های فناوری، مراکز رشد و شرکت‌های دانش‌بنیان در تولید فناوری‌ها و خدمات مرتبط با محیط زیست؛

۱۰. گسترش تعامل و همکاری‌های علمی، آموزشی و فناورانه در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی.

۸) ایجاد ارتباط و تعامل سازنده اقتصاد و محیط زیست برای پیشرفت پایدار در جامعه ؛

۱. طراحی فرایند الزام بر ارزیابی‌های محیط زیستی از برنامه‌های توسعه و طرح‌های آمایش ملی و استانی؛

۲. تدوین قوانین و مقررات لازم برای الزام دستگاه‌های اجرایی و فعالان اقتصادی در حفاظت از سرمایه‌های طبیعی بحرانی و استفاده بهینه و پایدار از سایر سرمایه‌های محیط زیستی؛

۳. طراحی و اجرای ابزارهای انگیزشی بازار- مینا برای پیشبرد اهداف (کمی و کیفی) محیط زیست در فعالیتهای اقتصادی؛

۴. اعمال «رویکرد حسابرسی نسبت به منابع محیط‌زیستی» در اقتصاد ملی؛

۵. تدوین و اجرای سیاست‌های محیط زیستی مبتنی بر معیارهای کارایی اقتصادی و اثر بخشی هزینه؛

۶. ایجاد سازوکارهای قانونی مشارکت مجموع ذینفعان حاکمیتی و غیر حاکمیتی برای حفاظت و احیای محیط زیست در سطح ملی و استان‌ها؛

۷. ایجاد مشوق‌های مالی، قانونی و جلب مشارکت فعالان اقتصادی برای حمایت و تقویت سرمایه‌گذاری در مشاغل سبز؛

۸. طراحی و اعمال سازوکار مالیات سبز بر مصرف مواد و محصولات آلاینده در حد مجاز؛

۹. ایجاد انگیزش اقتصادی و مشارکت در کنترل و کاهش آلودگی با برقراری «بازار داد و ستد و مبادله حق انتشار آلودگی».

فصل پنجم

چارچوب نهادی و نظام اجرایی سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

برای تحقق اهداف، و راهبردهای سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران در چشم انداز ۱۴۰۴، سیاست گذاری، تصمیم گیری کلان برنامه ریزی، نظارت و ارزیابی بر تحقق مفاد سند ملی، در دو سطح به شرح زیر انجام می پذیرد.

الف) سیاست گذاری، نظارت و ارزیابی در سطح کلان

سیاست گذاری و تصمیم گیری کلان، راهبردی و نیز ارزیابی راهبردی بر تحقق مفاد سند، به عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

ب) برنامه ریزی و نظام اجرایی

۱) شورای عالی حفاظت محیط زیست

مسئولیت تصویب، و ابلاغ سیاست های اجرایی، طراحی سازوکار تحقق اهداف، اصلاح ساختارها و فرایندهای مربوط، هماهنگی و انسجام در سیاست ها، برنامه ها و نظارت بر حسن اجرای برنامه های مصوب برای تحقق اقدامات ملی سند به عهده شورای عالی حفاظت محیط زیست است. که با استفاده از توانمندی های سازمان حفاظت محیط زیست و نهادها و امکانات ذی ربط کشور به انجام می رساند و گزارش پیشرفت اجرای سند را به صورت شش ماهه به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه می دهد. مجموع نهادها موظف به اجرای برنامه های اجرایی مصوب شورای عالی محیط زیست هستند. شورای عالی حفاظت محیط زیست برای پیشبرد موضوع ماموریت (نظارت و ارزیابی از عملکرد دستگاهها) مبادرت به تشکیل کارگروه های فرعی و فنی می نماید.

۲) سازمان حفاظت محیط زیست

سازمان، موظف است با فراخوانی و جلب مشارکت و همکاری سایر دستگاهها و نهادهای ذی ربط و بسیج تمام امکانات و منابع، نسبت به تدوین برنامه های اجرایی کوتاه و میان مدت در سطوح ملی، منطقه ای و استانی، و نیز اصلاح قوانین و مقررات مبادرت نماید و حداکثر ظرف مدت یک سال پس از تصویب سند در شورای عالی انقلاب فرهنگی. برنامه های اجرایی را برای اقدام در دستگاه های ذی ربط به تصویب شورای عالی محیط زیست برساند

۳) مرکز ملی تنظیم مقررات و استانداردهای محیط زیست

مرکز، مسئول تدوین مقررات و استانداردهای محیط زیست کشور است که ذیل شورای عالی محیط زیست تشکیل می‌شود. این شورا، هیات امنای مرکز خواهد بود. اساسنامه مرکز توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست تدوین و پس از تایید شورای عالی محیط زیست به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد.

۴) شورای فرهنگ عمومی

موظف است مشارکت لازم را برای تولید، ترویج و عمومی سازی هنجارها، ارزشها و رفتارهای محیط زیستی در سطح فرهنگ عمومی در تراز تعالیم اسلامی و نظام جمهوری اسلامی اقدام نماید. شورای فرهنگ عمومی، موظف است حداکثر شش ماه پس از تصویب این سند، نسبت به تصویب و ابلاغ آیین نامه ذی‌ربط به دستگاه‌های مشمول شورای فرهنگ عمومی، اقدام نماید.

رئیس سازمان محیط زیست یا نماینده قانونی ایشان عضو شورای فرهنگ عمومی کشور و مدیرکل حفاظت محیط زیست هر استان نیز عضو شورای فرهنگ عمومی استان می‌شود.

۵) ستاد فناوری‌های محیط زیست

برای تحقق اهداف این سند و نقشه جامع علمی کشور در محیط زیست به منظور حمایت از طرح‌های دانش بنیان محیط زیستی با مسئولیت معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تشکیل می‌گردد.

بازنگری و به روز رسانی سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران

بازنگری و به روز رسانی سند ملی محیط زیست جمهوری اسلامی ایران در بازه زمانی هر چهار سال از تاریخ تصویب آن و مطابق بنیان‌های نظری سند پس از تصویب شورای عالی محیط زیست به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد.